

XI. Ince pápa utca. És kétszázötven évvel Buda visszavívása után Magyarország Budapesten szobrot emelt a pápa emlékének.

Tower Vilmos pápai prelátus, tábori főesperes történetíró, ki könyvet írt a pápák szerepéről hazánk fennmaradásában és megmentésében, indította meg a mozgalmat XI. Ince szobra érdekében. Voltak ilyen mozgalmak előbb is. Eltekintve ismételt felmerülő magányos sajtóhangoktól, Fraknoi Vilmos püspök, történetíró, a protestáns Thaly Kálmán költő, országgyűlési képviselő, majd Kamjonkai Szemző László tettek kezdeményező lépéseket a szobor érdekében már Buda visszavételének kétszáz éves évfordulója alkalmából és később. De ezek nem vezettek eredményre.

1936-ban azonban Serédi Jusztinián bíboros hercegprímás is magáévá tette az ügyet és felhívást intézett a katolikus társadalomhoz. Maga az uralkodó pápa, XI. Pius is dicsőítő beszéddel hódolt nagy elődje emlékének. Így a szoborkezdeményezés oly hamar megvalósult, hogy az eredménynek meg is ártott a nagy gyorsaság. A szobor költségei már önkéntes előzetes adományokból összegyűltek, így már nem is rendeztek gyűjtést. Pedig helyesebb lett volna mégis gyűjteni és nagyobb arányú és szebb emlékművel örökíteni meg a nagy pápa tetteit.

Mert a szobor, mely az új Hilton hotel előtt áll a Koronázó templom szomszédságában a XI. Ince pápa térből a második világháború után Hess András térnek átkeresztelt téren, igénytelen és nem szép. Aránytalanul kis kőtalapzaton magányosan áll egy litániapalástos, magyar kanonok alakúra hizlalt, magyaros bajszú és szakállú szobor, kenetteljes nyugalmi pózban, hatalmas eres munkáskezekkel, idétlenül nagy tiarával. Vállát behúzza, bal kezében hármaskeresztet tart – amit soha az ő századából való képen a pápák nem tartottak, legfeljebb kövér nő-allegóriák a metszetek alján – jobb kezével pedig olyan mozdulatot tesz, mint aki semmiről sem tehet. Egészen oldalt, előlről nem is észrevehetően lába mellett egy seprűre tűzött narancsot vél felfedezni az ember. Ezt a szobrot készítették az aszkéta életű és külsejű, szuggesztívan markáns arcú, lobogószemű, diktátori akaratú szent pápáról!

Ha a szobor történetét ismerjük, az eredmény nem csodálható. Egy húsztagú szoborbizottságot létesítettek a szobor kivitelének végrehajtására. A húsztagú bizottság, melynek elnöke maga

a hercegprímás volt, egy négytagú szűkebb szoborbizottságot választott saját kebeléből az ügyek megkönnyítése végett; Ugron Gábor belső titkos tanácsos, felsőházi tag, a Műemlékek Országos Bizottságának elnöke, Lepold Antal esztergomi kanonok, Gévay Wolff Nándor államtitkár és P.Bangha Béla jezsuita. Mindegyik kiváló férfiú, egyik sem művész és egyik sem foglalkozott XI. Ince pápa történetével, még kevésbé ikonográfiájával. Nem hirdettek pályázatot a szoborra, hanem „kijelöltek” egy katolikus szobrászművészt, a budapesti templomok sokat foglalkoztatott művészt, Damkó Józsefet a szobor elkészítésére. A bizottság megmondta neki, hogy ez az első pápaszobor Magyarországon, ezért olyan legyen, hogy megfeleljen „a” pápáról alkotott magyar elképzelésnek. Az ár csak egy alakra van előirányozva.

A magyar történelemkönyvekben csak egy metszetet szoktak közölni XI. Incéről, de az Erba Odescalchi és Odescalchi hercegi házak tagjainál számos egykorú eredeti képmása van a pápának. A család római ágáról, ahol a pápa halotti maszkját és sok szobrát és képét őrzik, nem is beszélve, Magyarországon is volt például a mi családunknál egy Bernininek tulajdonított márványrelief és a család több tagjánál festmények, érmek, domborművek, metszetek. A szoborbizottság húsz tagja közt a pápa családja valamelyik tagjának nem volt helye és nálunk senki sem érdeklődött.

A szobrász első terve a magyar könyvek metszetreprodukciói alapján is elég élethű lett. Mert mikor megtudtam, hogy ő készíti a szobrot, felkerestem a budai Duna-parton a Várkert alatt levő műtermében és rendelkezésére bocsátottam képeket és metszeteket.

XI. Ince és korának többi pápája rendszerint minden képén a vörösbársony, fehér prémmel szegélyezett pápai sapkát viseli (camauro). A szobrász is így készítette róla három első tervét. Egyik álló modellen pedig a művész által a budavári Kapisztrán szobornál kipróbált erélyes pózban állt XI. Ince, amint félholdas lófarokra lép és erélyes mozdulattal előre mutat.

A szoborbizottság nem volt megelégedve. Elhatározták, hogy a jelmezkönyvekben ábrázolt ornátusban mintáztatják meg a pápát: „Római pápa, ornátusban”. Leopold kanonok úgy találta, hogy XI. Ince alakja és arca pápának túl sovány. Ugron Gábor

azt mondta, hogy a nagy hajlott orr és a pápa arca zsidós. Ezért meg kellett hizlalni a vékony, nagy orrú, csontos, átszellemült aszkéta arcot és a bajuszt vilmos-császárosították. Ugyancsak Ugron Gábor mondta, hogy a félholdas lófark a velünk jelenleg baráti Törökország felségjelvénye volt, ezt tehát a törökverő pápa nem taposhatja, hanem legfeljebb lába mellett feket, de ott sem félholddal díszítve.

Kétségbeesésemre, de érthetően a szobrász követte az utasításokat. Hiába hoztam mindent, amit tudtam XI. Incéről, meghívtam a szobrászt hozzánk és Virginia nagynéném lakására, hogy megmutassam az eredetieket – semmit sem sikerült elérnem. Egyedül arra voltam jó, hogy én voltam az egyetlen, aki ki tudtam keresni és meg tudtam mutatni a szobrásznak, hogy milyen cipőt viselt XI. Ince. Minthogy a végleges szobron a pápa egyik cipőorra kilátszik, ez lett az egyetlen korhű és személyhű részlet a szobron.

Az az elv, hogy a szobrot minél jobban egyénietlenítsék és „pápa-szoborrá” tegyék és ne XI. Ince szobrává, nemcsak a külsejében való előírásokban érvényesült, hanem abban is, hogy mint megtudtam, családunk és a pápa családja nevét nem vésik a szoborra.

Minthogy az Odescalchi család az egyetlen, részben Magyarországon élő és évszázadokon át magyar közjogi méltóságokat viselő pápa-rokon nemzetség, azért én fontosságot tulajdonítottam annak, hogy a Rómában látott pápaszobrok mintájára legalább zárójelben, vagy kisebb betűkkel a családi nevet is rávéssék a szoborra. Rászántam magamat, hogy e tárgyban levéllel forduljak a szoborbizottság tagjaihoz. A hercegprímás udvarias levélben válaszolt, hogy illetékes referenseitől szerzett információi szerint kívánságom teljesítése nem lesz lehetséges.

Ezt igazságtalanságnak éreztem és ezért a Pesti Hírlapban kifejtettem álláspontomat: *Névtelenül akarnak szobrot állítani Odescalchi XI. Ince pápának* címmel. (1936 július 26.)

A cikkre a híres Bangha Béla jezsuita felelt a Nemzeti Újságban két nappal később. A nagykapacitású, kiváló hitszónok itt megtámadott engem azért is, hogy egy „notóriusan liberális, éppen nem katolikus szellemű napilapban támadja meg azt az Actio Catholicát, amelynek a Hercegprímás az elnöke s akar pressziót gyakorolni rá egy kérdésben, amely elsősorban mégis

csak katolikus kérdés”. Azt is írja (helyesen), hogy a pápák kinőnek családjukból és éppen azért új nevet vesznek fel és csak azt viselik: „Ezért bizonyos *lefokozás rejlik* a családnév emlegetésében ott, ahol nem egyszerű történelmi beszámoló, esetleg sírfeliratról van szó. Ha pl. I. Ferenc Józsefnek szobrot emelünk, arra semmiesetre sem írjuk rá, hogy *Habsburg-Lotharingiai I. Ferenc József*, mert ez ellen maga a dinasztia tiltakoznék legélesebben, viszont éppen a forradalmi sajtó volt az, amely az ilyen névjelzésekben kéjelgett: Habsburg Károly vagy Habsburg József.”

Továbbá kifejti, hogy azért van a szám a pápák neve előtt, hogy megkülönböztessék egymástól az ugyanolyan nevűeket.

Minthogy erre az érvére én már eredeti cikkemben „választ” adtam azzal, hogy rámutattam: az egyik újságban egy Budavár visszavételét igen helyesen tárgyaló cikk III. Incében ünnepli Buda felszabadítóját. Ezért Bangha hozzáteszi érvéhez, hogy az általam felhozott példa egy liberális napilap „szakembere”.

Udvarias hangú válaszban idéztem helyesen cikkemből a Bangha páter által megváltoztatott idézeteket és azt az állítást, hogy én a hercegprímást, az Actio Catholicát vagy bárkit megtámadtam volna visszautasítottam. Elküldtem a Nemzeti Újságnak és Bangha páternek is.

Bangha páter válasza kétirányú volt: először kijárta a *Nemzeti Újságnál*, hogy ne közöljék válaszomat, nekem pedig egy tiszteletet és udvariasságot nélkülöző hangú személyeskedő levelet írt.

Magyarországon törvény volt, hogy minden újság köteles három napon belül közölni a cikkeire jött cáfolatot, ha azok tartalmát nem tudja bíróság előtt is bizonyítani.

A vita tehát a nyilvánosság előtt Bangha páter támadásával „befejeződött”, cáfolatomat nem közölték.

vetnie földi méltóságának jelvényeit, a szabók által varázsozott eleganciát és a pártjelvényt és semmi nem marad, csak a test melyet csak kis kötény takar. És test dolgában a jó Isten nerosztogatott egyenlően. A gőzfürdők legtöbb vendége idősebb tisztes, beérkezett ember. De mikor autójából kiszáll, bemegy levetkőzik: egy hájrengeteg, vagy egy sovány kripli marad beléle, esetleg egy betegség maradványaitól elidétlenedett test és ha egy szoborszerű fiatal atlétatest közelébe kerül, kiáltóbsz társadalmi ellentétet jelez, mint amilyen a legnagyobb gazdagság és a legnagyobb szegénység között, vagy a legnagyobb hatalmú diktátor és a legüldözöttebb alattvaló között van. Semmi hatalom, pénz, hatáskör vagy munkaakarat nem csökkentheti ezt az ellentétet. Hiába vezette egy Churchill az egész angol világbirodalmat, fürdőben utolsóbb lett volna valamennyi millió katonánál, kiket halálba küldeni hatalmában állt.

A fürdő társadalmi rendje a legarisztokratikusabb a világon. Nem segít, ha a többség „elnyomott, háttérbe szorított csúspáriái” kiadják a jelszót: Világ csúnyatestűi – egyesüljetek!

ODESCALCHI LÁSZLÓNÁL SZUHÁN

A régi Magyarországon az volt a szokás, hogyha egy családnak két vagy több ága volt, azok nem beszéltek egymással. Ha a két ág közeli rokon, akkor rendszerint örökségi perekkel veszték össze, ha távolabbi, akkor előkelőségi okokból gáncsolták a másikat. A gazdagabb lenézte a szegényebbet, az elsőszülött ág a másodszülettet. Az az ág, melynek tagjai jobb házasságokat kötöttek, lenézte a rosszabb házasságúakat. És a közéletben szerepet nyert ág lenézte a közéletben nem szereplőket.

Ezt a jó szokást az Odescalchi hercegi család tagjai is átvették. A mérleg hol az egyik, hol a másik ág javára billent. Századunk elején a gyűlölség oka az volt, hogy anyám és nővérem nagyon szépek voltak és a másik ágban velük egy korban szintén voltak szép leányok.

Mikor a francia forradalmi csapatok a XVIII. század végén elfoglalták Rómát és üldözték és anyagilag tönkretették az Odescalchi családot, az öreg II. Livio herceg fiával, Boldizsárral és ennek családjával elmenekült Rómából magyarországi birto-